
Oranje en het journaal

De historische relatie tussen monarch en journalist

J.G. Kikkert

Van koude oorlog naar koele vrede. De relatie tussen de Nederlandse vorsten en vorstinnen en de pers is zelden een innige geweest. Na een periode waarin Willem I en Willem II journalisten volop gebruikten, brak er midden negentiende eeuw met Willem III een vijandiger periode aan. Pas met de komst van Bernhard kwam daar, al dan niet door Oranje gewild, een voorzichtig einde aan. Maar zelfs de jongste troonopvolger benadrukte in 1997 nog dat ook hij terughoudendheid zal gaan betrachten. J.G. Kikkert schetst hoe Nederlandse monarchen en journalisten elkaar gedurende de laatste twee eeuwen hebben bejegend.

Dat Oranje de pers op afstand houdt, is algemeen bekend. Toch is dat niet altijd zo geweest. De beide eerste Nederlandse Oranje-koningen, Willem I en Willem II, zochten juist toenadering tot de kranten omdat zij meenden deze te kunnen gebruiken. Juist de pers was immers het geëigende middel om bij de onderdanen in de grasgroene Oranje-monarchie het zo broodnodige nationaal gevoel aan te kweken. Sinds het optreden van de patriotten in de jaren tachtig van de achttiende eeuw – die daardoor een bedreiging vormden voor de positie van stadhouder Willem V – was duidelijk geworden hoeveel invloed de kranten op de publieke opinie konden uitoefenen. Dus liet koning Willem I, via zijn strenge minister van justitie C.F. van Maanen, de pers onder streng toezicht houden. Wie het voortbestaan van zijn krant lief was, prees de koning.

Midden negentiende eeuw was met de barse koning Willem III een periode aangebroken van koude oorlog tussen een deel van de pers en de bewoners der paleizen. Sindsdien is het nooit meer helemaal goed gekomen. Willem III was bij grote groepen van de bevolking niet geliefd. Spotternij, die zijn persoon betrof, deed hem altijd in woede ontsteken. Omdat zijn vader bekend had gestaan als 'de Held van Waterloo' parodiëerde men zijn demonstratieve aanwezigheid bij overstromingen met de bijnaam 'Waterheld van Het Loo'. Dit Veluwe paleis was zijn favoriete woning. Het is de vraag of kroonprins Willem-Alexander hieraan heeft gedacht toen hij in een vraaggesprek met Paul Witteman voor de televisie-camera's verklaarde speciale belangstelling te hebben voor water en water-

management en daar nog eens op terugkwam tijdens zijn officiële bezoek aan Brazilië in het voorjaar van 1998.²

Roervinken

Op 31 augustus 1880 werd Wilhelmina geboren. Het Oranjegezinde deel van de natie ontstak in vreugde, want de kans op voortzetting van de dynastie werd zo vergroot. Uit het huwelijk van Willem III met Sophie van Wurtemberg waren drie zonen geboren, maar alleen de jongste (prins Alexander) leefde nog in 1880 (hij overleed in 1884) en vanwege zijn vermoedelijke seksuele geaardheid werden van hem geen nakomelingen verwacht. Maar nu had de jonge koningin Emma, 's konings 41 jaar jongere tweede vrouw, een gezonde baby ter wereld gebracht.

Niet alle bladen reageerden positief. In het satirische weekblad *De Roode Duivel* ('tegen troon, beurs en altaar') viel te lezen dat de oude Willem III, die leed aan een venerische kwaal, onmogelijk de vader van dit kind kon zijn. Volgens *De Roode Duivel* was Emma's particuliere secretaris, jhr. S.M.S. de Ranitz, volgens velen toch al te invloedrijk aan het hof, de werkelijke vader van Wilhelmina. Daarmee vervulde hij zijn vaderlandse plicht: het in stand houden van de Oranje-dynastie, al was deze eigenlijk al in 1702 uitgestorven, toen koning-stadhouder Willem III kinderloos overleed. De lezers wilden over Wilhelmina's afstamming alles weten. In de Amsterdamse binnenstad verdrongen de kopers zich elke zaterdagmiddag rond de colporteurs van *De Roode Duivel*.³

Hoofdredacteur Louis M. Hermans is voor de verspreiding van dit gerucht nooit ter verantwoording geroepen. Zijn enige veroordeling ging om een onschuldiger zaak. *De Roode Duivel* kondigde een tournee van koningin Wilhelmina en regentes Emma aan door middel van een getekende circuswagen, waarop moeder en dochter stonden afgebeeld als danseressen in korte rokjes. Op de bok zaten een dominee en een pastoor. Hermans kreeg in 1896 zes maanden wegens deze majesteitsschennis.

Men was in de negentiende eeuw niet karig met het vervolgen van journalisten die te vrijmoedig koninklijke zaken aan de orde stelden. Nauwelijks had Willem III in 1849 de troon bestegen of een reeks journalisten verdween achter de tralies of naar het buitenland. De meesten werden alsnog gegrepen omdat zij tijdens de regeerperiode van Willem II hadden geschreven over de speelwoede, de vrouwengeschiedenissen en het alcoholisme van de koning. De Groninger Eillert Meeter, een verwoed republikein, werd vooral bekend doordat hij in Britse ballingschap een opmerkelijk boek publiceerde: *Holland, its institutions, its press, kings and prisons*. Het werd pas 109 jaar later in een Nederlandse vertaling uit-

Sikko Roorda van Eysinga geldt als de auteur van het voor koning Willem III vernietigende pamflet *Uit het leven van Koning Gorilla*. In 1864 werd hij verbannen. Het afgebeelde 'ontwerp-standbeeld' is een overdruk uit het satirische weekblad *De Roode Duivel*.

gegeven, maar toen beleefde men hier dan ook de roerige jaren zestig, waarin zoets 'moest kunnen'.⁴

Meeter was niet het enige slachtoffer van de vervolgingsdrift der autoriteiten. Meer schrijvers belandden in vochtige kerker. Adriaan van Bevervoorde, wiens satirische blad *Asmodée* veel gelezen werd, kreeg in 1851 twee jaar; zijn collega Jan de Vries, hoofdredacteur van de *Hydra*,

werd in 1854 tot drie jaar veroordeeld en week uit naar België.⁵ De markies de Thouars beweerde dat de Oranjeboom niets betekende vergeleken bij de oeroude eik der Thouars.⁶ Bovendien werkte hij mee aan de oppositiekrant *De Zierikzeesche Nieuwsbode*. Hij moest vluchten naar Hannover. Rond het midden van de vorige eeuw bracht deze provinciale krant het tot nationale vermaardheid en werd volgeschreven door journalisten die in andere Nederlandse kranten voor hun kritische verhalen (vaak tegen de Oranjes) geen geduldig papier meer konden vinden. Maar daar, diep in Zeeland, konden zij nog terecht.⁷ In later jaren raakte de *Nieuwsbode* in rustiger vaarwater, om pas in 1998 zacht en kalm te overlijden.

Een beruchte roervink (zo heette dat toen) als de publicist Alexander Cohen werd in een latere periode, maar nog onder koning Willem III, wegens het smaden van Zijne Majesteit veroordeeld en vluchtte in 1887 naar België.⁸ Hij werkte samen met de anarchistenleider en oud-predikant Ferdinand Domela Nieuwenhuis, bijgenaamd 'de apostel der arbeiders' en in zijn tijd het meest besproken slachtoffer van de gespannen verhouding tussen Oranje en de pers. Hij was reeds in staat van beschuldiging gesteld wegens 'openbaar smaden, honen en lasteren van de persoon des konings', toen zijn weekblad *Recht voor allen* in mei 1886 met een grote kop op de voorpagina verscheen: 'Het Leven van Koning Willem III, de Grote, in al deszelfs hoge betekenis voor het volk geschetst.' De kolommen daaronder waren leeg gelaten. Domela kreeg één jaar cel. Hij werd per dievenwagen afgeleverd bij de Utrechtse gevangenis. Daar moest hij in het bad en zijn baard en hoofdhaar werden afgeschoren. Boven zijn celdeur werd geschreven: 'Godsdienst: geen; vergrijp: Majesteitsschennis.' Het Oranjegezinde volk zong op hoogtijdagen: 'Domela moet zakkies plakken, hi, ha, ho.' Na een half jaar werd hij losgelaten ter opluistering van kroonprinses Wilhelmina's verjaardag. Om bij te komen van zijn verblijf in de Utrechtse Bastille vertrok Domela Nieuwenhuis naar het Zwitserse buitenhuis van zijn rijke vriend Sikko Roorda van Eysinga. Deze was in 1864 uit Nederlands-Indië verbannen wegens een gezagsondermijndend artikel in de *Java-Bode* en gold als de auteur van een vernietigend pamflet over Willem III: *Uit het leven van Koning Gorilla*, waarvan zestigduizend exemplaren over de toonbank gingen.

Olie op het vuur

De twee eerste Nederlandse koningen maakten bewust gebruik van de pers. In de patriottentijd en onder de Bonapartes was duidelijk geworden hoe belangrijk propaganda voor het prestige van het staatshoofd kon zijn,

vooral in de jaren van de inlijving bij het Franse keizerrijk via het regeringsblad *Feuille Politique de Département du Zuiderzée*. Willem I bestreed zo tevens de Belgische oppositie in zijn verenigd koninkrijk.⁹ Hij ondervond dat dit een gevaarlijk middel kan zijn. Het uitbreken van de Belgische opstand geschiedde eerder door dan ondanks de verhalen in de regeringskrant *Le National*. Willem had persoonlijk de hoofdredacteur aangeworven: de Italiaan George Libri-Bagnano. De koning liet hem een uitzinnig hoog salaris uitbetalen en liet tevens her en der medewerkers aan oppositiekranten arresteren. Het resultaat van deze persbreidelings was averechts en dat gold ook voor de scheldkanonnades tegen de liberalen en klerikalen in *Le National*. De onthulling dat Libri-Bagnano een in Frankrijk wegens uitgifte van valse wissels veroordeelde tuchthuisboef was, wierp nog olie op het vuur.¹⁰ Tijdens de Brusselse rellen, die de Belgische revolutie inluidden, stak de woedende menigte het eerst de burelen van *Le National* en de woonhuizen van Libri-Bagnano en minister Van Maanen in brand.¹¹

De afsplitsing der Belgen was nog niet eens officieel toen Willem I wilde hertrouwen met een hofdame: Henriëtte gravin d'Oultremont. Zij was een Belgische én rooms-katholiek. Kroonprins Willem (II) maakte, via omgekochte journalisten, stemming in het Nederlandse (romp)koninkrijk tegen dit huwelijk. Dit huwelijk zou zijn erfdeel verkleinen en hij had veel geld nodig.

Nu de journalisten de vrije hand kregen, was het hek van de dam. Ook in bladen, die de Oranjes gewoonlijk door dik en dun steunden, zoals het *Algemeen Handelsblad*, verschenen felle artikelen tegen de huwelijksplannen van de koning. 'Jetje Dondermond' en 'Willem Kaaskop' werden in tekst en spotprenten blootgesteld aan vernietigende hoon. In zijn ijver om dit huwelijk te verhinderen, benutte kroonprins Willem zijn relaties met sommige journalisten, die tot nu toe hadden bestaan van het afkopen van onthullingen.¹² Zijn connecties betroffen dan ook de minst discrete pennenvoerders in het land, onder wie Eillert Meeter, jonkheer R.L. van Andringa de Kempnaer (voor een jaargeld van 3600 gulden; zeer veel in die tijd), Van Bevervoorde en ook nog De Thouars. In de schaduw van de kroonprins konden zij nu (tijdelijk) hun haat tegen de Oranje-koning uitleven. Haat die was ontstaan om uiteenlopende redenen: principiële en materiële. En ze hoefden het nu eens niet verscholen achter de gebruikelijke eufemismen te doen.¹³ Het afloop van deze geschiedenis is bekend: Willem I trad in 1840 af, maar huwde wel zijn katholieke gravin. Willem II werd koning.

Krampachtigheid

Willem II zette de toon voor de altijd wat labiel gebleven verhoudingen tussen Oranje en de media. Willem was kwetsbaar door zijn politieke aspiraties. Hij had aan verscheidene samenzweringen tegen zijn vader deelgenomen. Zijn eigen amoureuze en financiële avonturen moesten verborgen blijven. Hij maakte er een gewoonte van om compromitterende publicaties af te kopen. Zo ontstond een generatie publicisten die zich een ruim inkomen verschafte zonder ooit een letter op papier te zetten. Onder Willem III werd een einde gemaakt aan deze toestand, maar dat maakte deze Oranje-vorst niet populairder.

Ook toen Wilhelmina de troon had bestegen was de relatie met de pers nog altijd geen warme. Van de kranten werd verwacht 'dat zij hun nationale plicht verstonden' (de uitdrukking is afkomstig van Wilhelmina).¹⁴ De drie koninginnen en hun hof waren gaarne bereid de lusten van de publiciteit te genieten, maar zij hadden moeite met het dragen van de lasten. Tot die lasten behoorde regelmatig contact met journalisten. Wilhelmina onttrok zich hieraan tot de Tweede Wereldoorlog. Toen zij veertig jaar staatshoofd was geweest, had zij nog maar één interview toegestaan: in 1920 aan Henri Bordeaux van het tijdschrift *Revue de France*. Toen haar moeder, koningin Emma, na een verblijf van ruim een halve eeuw in Nederland in 1934 overleed, had zij één vraaggesprek toegestaan: in 1924 aan de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*.

Bij de verloving van Juliana en Bernhard in 1936 rees aan het hof de vraag 'wat de kranten en bladen ervan zouden zeggen'. Eigenlijk was het sinds vele jaren de eerste keer dat dit gebeurde. Dat was geen toeval. De bruidegom had zich tot dat moment nooit afkerig getoond van de bruine organisaties die in nazi-Duitsland zo talrijk waren. Men besloot tot zo lang mogelijke geheimhouding. Deze krampachtigheid hield ook verband met de voorziene verloving van Juliana met de Zweedse prins Carl Bernadotte. Deze was op het laatste moment afgeketst op de financiële voorwaarden. De kranten hadden daarover bericht en Wilhelmina wilde deze 'schande' niet nog eens meemaken.

De onderhandelingen over het huwelijk met Bernhard van Lippe-Biesterfeld vonden in het diepste geheim plaats. Maar van afschermtechnieken hadden de Oranjes in 1936 nog weinig kaas gegeten. Op aanraden van de journalist (!) H.A. Lunshof koos Wilhelmina's veiligheidschef C. Sesink voor een berghotel in het Zwitserse Bad Weissenburg vanwege de geïsoleerde ligging. De eerste verdieping werd geheel ontruimd. De gasten, leden van de exclusieve Nederlandse Pullmanclub, moesten op stel en sprong vertrekken. Zij waren daarover zeer vergramd en dat was niet bevorderlijk voor de zo vurig nagestreefde geheimhouding. Een halve

eeuw later erkende Sesink 'dat we zoiets tegenwoordig heel anders zouden aanpakken'.¹⁵ Bij aankomst van Wilhelmina en Juliana zag het bij het hotel zwart van de journalisten en fotografen. Wilhelmina besloot 'spontaan' enige woorden met de heren te wisselen. Er mochten zelfs enige foto's worden gemaakt. Daarna moest het journaille vertrekken. Iedereen wist nu dat het zover was.

In de nu volgende dagen maakten Juliana en Bernhard bergwandelingen. Juliana vreesde gezien te worden in gezelschap van de prins. Bernhard vreesde niet gezien te worden in gezelschap van de prinses. Dat was het verschil.

Paleisconflict

De huwelijksreis van het jonge paar ontwikkelde zich tot een mediaspektakel. Juliana leerde in alle talen 'geen foto's' zeggen, ook in het Pools en Hongaars. Bernhard had minder bezwaren tegen foto's. Zijn benadering van de pers was een andere dan die van de Oranjes en zo is dat gebeven, uitgaande van een zekere hang naar publiciteit en van zijn overtuiging dat het nooit kwaad kan om de media te vriend te houden.

Reeds als ongehuwde Parijzenaar had prins Bernhard betrekkingen onderhouden met de pers. In zijn vrije tijd verrichtte hij hand- en spanndiensten aan zijn vriend Sefton Delmer, sterreporter van de Britse *Daily Express*.¹⁶ Bernhard leerde zo dat het mes van de publiciteit aan twee kanten snijdt. Hij bezorgde Delmer nu en dan een aantrekkelijke primeur en als tegenprestatie liet de Brit zich soms voor Bernhards karretje spannen. Het duidelijkste voorbeeld van dit laatste was Delmers verslaggeving van het Soestdijkse paleisconflict.

Dat laatste was twintig jaar later. Het bijzondere van Bernhards netwerken is altijd geweest dat zij zo lang stand hielden. Toen Bernhard in 1956 naar het middel van de publiciteit greep om in de vastgelopen paleis-crisis aan het langste eind te trekken, speelde Sefton Delmer daarbij een belangrijke rol.¹⁷ De prins zal wel niet geweten hebben dat Delmer door de veiligheidsdiensten als een KGB-mol werd beschouwd.¹⁸ Bernhard zag zijn belangen bedreigd, met name als pleitbezorger van de Amerikanen in Europa en als voorzitter van de prestigieuze Bilderbergconferenties. Die belangen dreigden in het gedrang te komen door Juliana's religieus geïnspireerde pacifisme. Om de regering Drees, die de kwestie voor zich uit bleef schuiven, tot actie te dwingen, verschaftte de prins verscheidene bladen opening van zaken. Het verhaal in *Der Spiegel*, op 13 juni 1956, trok destijds de meeste aandacht, al liet ook Delmer zich in zijn krant niet onbetuigd. Dit gebeurde toen de prins zich naar de Olympische

Ruiterspelen in Stockholm begaf. Tijdens een tussenlanding in Hamburg werd het concept van het *Spiegel*-verhaal zelfs aan hem ter goedkeuring voorgelegd.¹⁹

Bernhard maakte alleen gebruik van buitenlandse bladen. Van binnenlandse publiciteit was in 1956 nog weinig te merken. Er was één opmerkelijke uitzondering: de Hagenaar J. Fabius (een oud-officier die tijdens de oorlog in Japanse krijgsgevangenschap had gezeten), die in zijn eenmansblad *De Nieuwsbrief* in 1952 en 1954 aandacht besteedde aan de Soestdijkse crisis. Hij schreef met veel kennis van (hof)zaken en gaf zonder eufemismen weer hoe er twee paleisvleugels waren ontstaan: een Juliana-gezinde en een Bernhard-gezinde. Maar dat kon toen kennelijk nog niet. Fabius werd in 1954 veroordeeld tot tien dagen gevangenisstraf wegens majesteitsschennis. Daarover werd in de Nederlandse pers oorverdovend gezweigd, behalve (na een afkoelingsperiode) door Fabius zelf.²⁰

Vriendschapsbanden

Midden jaren zestig volgde weer een noemenswaardig incident. Het staat nu wel vast dat de activiteiten van de fotograaf John de Rooy vanuit het struikgewas rond Drakestein, waar Beatrix in de jaren zestig woonde, doorgestoken kaart waren.²¹ Jarenlang is het echter ontkend. Wat gebeurde er? Beatrix en een onbekende man lieten op 1 mei 1965 de hond uit en wandelden om negen uur 's morgens arm in arm in de tuin. Ze werden daarbij 'betrapt' door de bovengenoemde De Rooy, die getipt was door de eveneens aanwezige Eelke de Jong van de *Haagse Post*. Nog jaren daarna werd beweerd dat deze vertoning niet in scène was gezet en dat de reporter van de *Haagse Post* niet van binnen de paleismuren was ingeseind. Hij zou weken in een naburige greppel op de loer hebben gelegen.

Deze versie laat te veel vragen onbeantwoord. Wie was de tipgever? Welk belang was ermee gediend? Waarom trad het veiligheidspersoneel niet op? Waarom was deze datum zo ongelukkig gekozen? Juist toen werd herdacht dat de Duitse bezetting twintig jaar geleden was afgelopen. De daardoor opgeroepen gevoelens werden nog verhevigd door de verschijning van *Ondergang*, het onthutsende verslag van Jacques Presser van de genocide op de Nederlandse joden. Nu bleek dat de man aan Beatrix zijde een Duitser was. Hij had in de *Wehrmacht* gediend en was belast met een koloniaal verleden in Oost-Afrika, terwijl juist in die jaren alles dat met koloniën en modern imperialisme te maken had in linkse kringen zwaar aangezet in het verdomboek stond. Was dit een poging om via de pers de volksvertegenwoordiging, die een huwelijk van Beatrix moest

goedkeuren, voor een voldongen feit te plaatsen? En wie deed die poging dan?

Hoe het ook zij, bij de verdere promotie van en de gewenning aan Claus von Amsberg kreeg de pers een ongekende rol. Ook de televisie werd ingeschakeld. Regelmatig kregen kijkers gelegenheid om de Oranje-hoofdpersonen in levende lijve te aanschouwen. Alle belangrijke Oranje-gebeurtenissen kregen hun plaats op het grijze scherm en leden van de heersende dynastie werden zelfs aan vraaggesprekken onderworpen, zij het strak geregisseerde vraaggesprekken. Juist nu werd de voorlichting over het Koninklijk Huis bij de RVD ondergebracht.²² Onder Wilhelmina zou zo iets ondenkbaar zijn geweest. Bernhard was in dit opzicht baanbrekend geweest. Nu onderhield ook prins Claus betrekkingen met het journaal. Zo bestonden er vriendschapsbanden tussen hem en enige gerenommeerde Duitse persmensen, onder wie de bekende en nogal linkse Gräfin Dönhoff, hoofdredacteur en later uitgever van het gerenommeerde Duitse weekblad *Die Zeit*.²³ Bovendien waren Claus' vijf jaar jongere zusters, de tweeling Barbara en Margit, met journalisten gehuwd. En prinses Irene was sinds de jaren tachtig bevriend met de journalist Joop van Tijn.

Anderzijds werd toen en later van de Nederlandse pers gepaste terughoudendheid verwacht. De RVD speelde daarbij een rol en een gezelschap hoofdredacteurs werd enige malen door de koningin persoonlijk vermanend toegesproken, zoals in 1989 in kasteel De Wittebrug te Wassenaar. Sommige aanwezigen herinneren zich nog bijna letterlijk hoe zij door de Majesteit ervan werden beschuldigd altijd maar weer haar woorden te verdraaien. Omdat de koningin nooit letterlijk geciteerd mag worden, mocht een aanwezige niet schrijven: 'De pers verdraait onze woorden', maar wel: 'Volgens Beatrix verdraait de pers haar woorden.'²⁴

Misverstand

Ten tijde van de Soestdijkse paleiscrisis was de Oranje-publiciteit (weer eens) aan banden gelegd. Voorzitter R. Peereboom en secretaris M. Rooy van de Federatie van Nederlandse Journalisten zonden in 1954 een rondschrijven aan hun leden. Daarin werd een overzicht gegeven van de regels en voorschriften waaraan voortaan de berichtgeving over de Oranjes, met inbegrip van foto-onderschriften, gebonden zou zijn. Zij voegden daar (min of meer dreigend) aan toe: 'Wij hebben ons gaarne bereid verklaard niet alleen de bovenvermelde wensen van de Koningin aan u over te brengen, maar tevens om aandrang op u uit te oefenen dat u deze zult opvolgen.'²⁵ De Nederlandse pers zweeg bedremmeld. De journalist Igor

Cornelissen herinnerde zich uit zijn jonge jaren bij het socialistische dagblad *Het Vrije Volk*: 'Toen ik tijdens de nachtdienst het zwijgen van onze krant als een verzuim vaststelde, was het of ik Drees van overspel had beticht.'²⁶

Later werd de Nederlandse pers vrijmoediger. Tijdens het onderzoek van de commissie-Donner naar Bernhards rol in de Lockheed-affaire verschenen Nederlandse kwaliteitskranten met onthullingen die tien jaar eerder nog onmogelijk zouden zijn geweest. De populaire bladen gingen nog enige stappen verder. Een zaak als Lockheed heeft de opkomst van de regenboogbladen mede gestimuleerd. Als het om Oranje-nieuws ging zijn sindsdien de verschillen tussen de reguliere kranten en de roddelbladen vervaagd. De terughoudendheid in de voorlichting onder Beatrix (ook via de RVD: regulerend, sussend, ontkennend en soms ook zelf onwetend)²⁷ heeft vermoedelijk tot die vervaging bijgedragen.

Toch vertelde Willem-Alexander in zijn televisie-interview met Paul Witteman dat hij deze terughoudendheid eveneens zal gaan betrachten.²⁸ Verwonderlijk is dat niet. Reeds als kind werd de kroonprins door zijn ouders grootgebracht in afkeer van fotografen en journalisten, die de privacy van de Oranjes bedreigden, ook tijdens hun vakanties in Italië. In 1978 was er een kleine rel, waarvan Willem-Alexander het middelpunt vormde. Tijdens de zomervakantie in Ierland schreeuwde de toen elfjarige kroonprins beledigingen ('fotografen oprotten!') naar het journaal tijdens een officiële sessie, terwijl zijn ouders vergoelijkend glimlachend bleven toekijken. Niet alle aanwezigen waren hier verheugd over.

Bij uitzondering vierden Beatrix en haar gezin de zomervakantie toen niet in Italië. Dat de Oranjes in dit land hun buitenhuizen hadden, wekte bevreemding. Zij moeten geweten hebben dat in die jaren de paparazzi nergens opdringeriger waren dan in Italië. Dat ondervonden zij ook. Juliana werd klemgereden en door flitslampen verblind bij haar villa in Porto Ercole. Als daar bewoners aanwezig waren, klauterden fotografen met buitenmodel telelenzen levensgevaarlijk over de rotsen om badende, minnekozende of ruziënde Oranjes in hun zoekers te krijgen. Beatrix kon haar Toscaanse woonboerderij in het dal van de Pesa eerst geheimhouden, maar spoedig slopen paparazzi rond in de tuin van haar (Duitse) bureu.

Soms waren uitstapjes van Oranjes in de doolhof van de internationale media raadselachtig. Irene ging in 1963 over tot het rooms-katholieke geloof en verloofde zich met Hugo Carlos de Bourbon-Parma, een voor-aanstaand carlist met aanspraken op de Spaanse troon. Dat trok veel publiciteit die niet positief uitviel. Het jonge paar arriveerde op zaterdag 8 februari 1964 uit Spanje. De volgende zondagavond nestelde Beatrix zich voor het raam van een Spaans restaurant voor een gezellig etentje met haar Israëlische vriend David Mitchnik, een romantische man die zij

kende uit Iran en die niet alleen in Oxford had gestudeerd, maar ook schaapherder was geweest. Haar ouders en het hof waren niet blij met hem. Maar nu, op steenworp afstand van de burelen van *De Telegraaf* en enige andere kranten, dineerden Beatrix en David in teder *tête à tête* gedurende vier volle uren. Al of niet gespecialiseerde bladen uit alle omringende landen schreven hier al of niet smakelijke stukken over. Dat dit door geen enkele Nederlandse journalist werd opgemerkt, lag niet aan de kroonprinses. En als de kranten er met opzet niet over hebben geschreven, was in dit geval sprake van een misverstand.

Buiten Nederland werd er wel over bericht, maar dat is niets bijzonders. Sinds jaar en dag komen de echte Oranje-primeurs uit het buitenland, waarbij de Duitse en de Britse pers de hoogste ogen gooien. Daarbij krijgen de Oranjes vaak niet in de eerste plaats publiciteit als regerend huis over het kleine Nederland, maar als een der rijkste families ter wereld.²⁹ Soms baseren zij zich louter op geruchten, maar soms ook niet. Veel Nederlandse journalisten zouden openhartiger over onze dynastie willen schrijven, maar liggen aan de strenge leiband van de RVD. Daarbij komt dat de meeste Nederlandse bladen via abonnementen de lezers bereiken. In de ons omringende landen, vooral in Engeland, is dat niet het geval. Daar is de behoefte aan *scoops* dus groter. Vrees voor verlies van abonnees (bij de omroepen vrees voor verlies van leden) beperkt in Nederland de vrijmoedigheid van de Oranje-berichtgeving. Zo houdt het bestel de monarchie en de monarchie het bestel overeind. En zo zijn het eigenlijk niet de hoofdredacteuren, maar de lezers die de handrem op het Oranje-nieuws aangetrokken houden.

Noten

- 1 J.G. Kikkert, *Koning Willem III*, Utrecht 1990, p. 228. Vgl. ook: L. Aletrino, *Drie koningen van Nederland*, Amsterdam 1959, p. 159 en 175.
- 2 Het interview is uitgezonden op 11 september 1997 door de NOS. Voor een verslag van het bezoek aan Brazilië, zie: *Trouw*, 25 mei 1998.
- 3 Meer bijzonderheden in: N. Maas, 'De regentes van kikkerland', in: *Parmen-tier*, jg 2 nr. 3, p. 50-54.
- 4 E. Meeter, *Holland. Kranten, kerken en koningen*, Amsterdam 1966. Volgens uitgever Martin Ros zijn er altijd geruchten gebleven over een tweede manuscript van Meeter in Engeland. Het zou zoekgeraakt zijn en verscheidene geïnteresseerden in zijn werk hopen nog altijd het terug te vinden.
- 5 Vgl.: J.J. Giele, *De pen in aanslag*, Bussum 1968, p. 64-74.
- 6 I. Stein, *Liefdesleven en -leed van de Oranjes*, Rotterdam 1996, p. 59.
- 7 Complete collectie exemplaren van deze krant in: Streekarchief Schouwen-Duiveland-St. Philipsland, Zierikzee.

-
- 8 A. Cohen, *In opstand*, Amsterdam 1976, p. 131 e.v.
 - 9 A.J. Vermeersch, 'Willem 1 en de pers in de Zuidelijke Nederlanden', in: C.A. Tamse en E. Witte (red.), *Staats- en natievorming in Willem 1's koninkrijk 1815-1830*, Brussel 1992.
 - 10 H. Pirenne, *Geschiedenis van België. De Belgische omwenteling*, Gent 1930, p. 343. Vgl. ook: J.G. Kikkert, *Geld, macht en eer*, Utrecht 1995, p. 165.
 - 11 A.J. Vermeersch, *Vereniging en revolutie. De Nederlanden 1814-1830*, Bussum 1970, p. 76-77.
 - 12 Vgl.: E. Meeter, *Holland. Kranten, kerken en koningen*, p. 36 e.v.
 - 13 J.G. Kikkert, *Geld, macht en eer*, p. 217.
 - 14 Interview met Ch.H.J.F. van Houten, april 1973. Vgl.: P. Brijnen van Houten en J.G. Kikkert, *Brandwacht in de coulissen*, Houten 1988, p. 117.
 - 15 Interview met C. Sesink, september 1987. Vgl. ook: C.A. Tamse (red.), *Koningin Wilhelmina*, Alphen aan den Rijn 1981, p. 237 e.v.
 - 16 Vgl.: S. Delmer, *Mijn vriend de Prins*, Amsterdam 1965, p. 12 e.v.
 - 17 Vgl.: J.G. Kikkert, *Crisis op Soestdijk*, Breda 1996, p. 101 e.v. Zie ook: H. Arlman en G. Mulder, *Van de prins geen kwaad*, Alphen aan den Rijn 1982, p. 144 e.v.
 - 18 C. Wiebes in: *Haagse Post*, 30 april 1988.
 - 19 Friso Endt aan auteur, februari 1996.
 - 20 *Nieuwsbrief*, 28 september 1956.
 - 21 Zie o.a.: *Vrij Nederland*, 6 september 1997.
 - 22 Vgl.: M. Wagenaar, *De Rijksvoorlichtingsdienst. Geheimhouden, toedekken en openbaren*, Den Haag 1997, p. 219 e.v.
 - 23 Zie ook: J.G. Kikkert, *Beatrix, mens en majesteit*, Utrecht 1998, p. 69.
 - 24 *De Tijd*, 24 november 1989.
 - 25 H. Arlman en G. Mulder, *Van de prins geen kwaad*, p. 118.
 - 26 I. Cornelissen, *Van Zwolle tot Brest-Litowsk*, Amsterdam 1983, p. 124.
 - 27 Vgl. o.a.: M. Wagenaar, *De Rijksvoorlichtingsdienst*, p. 388-390.
 - 28 Nos, 11 september 1997.
 - 29 Zie bijvoorbeeld: W. Hoffman, *Queen Juliana. The story of the richest woman in the world*, Londen enz. 1980.